DAİŞ'İN TEMEL FELSEFESİ VE DİNİ REFERANSLARI RAPORU

ANKARA — 2015

- Bu rapor, Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından Başkanlığımız merkez teşkilatınca değerlendirilmek üzere bilgi notu olarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

DAİŞ'İN TEMEL FELSEFESİ VE DİNİ REFERANSLARI

DAİŞ'İN TEMEL FELSEFESİ VE DİNİ REFERANSLARI

Bu rapor, kendine "İslam Devleti" adını veren Daiş ve dini anlayış bakımından ona benzeyen örgütlerin temel felsefesini ve dini referanslarını ana hatlarıyla tespit etmek ve kısaca değerlendirmek amacıyla kaleme alınmıştır.

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgaline tepki olarak 2003 yılında "Cemaatü't-Tevhid ve'l-Cihad" adıyla kurulan, sonra "el-Kaide"ye katılarak "Irak el-Kaidesi" olarak anılmaya başlayan, 2014'te hilafet ve İslam devleti iddiasıyla Irak'ın kuzeyi ve Suriye topraklarının bir bölümünü zapt eden örgütün tarihçesi, eylemleri ve propaganda dili gibi konular üzerinde yapılmış çalışmalar olmakla birlikte düşünce temelleri üzerine yapılmış yeterli bir araştırma bulunmamaktadır. Örgütün ilham kaynağı olarak gördüğü ve kendisini dayandırmaya çalıştığı Selefiliğe dair zengin bir literatüre sahibiz, ancak bizatihi Daiş'in dini referanslarına ilişkin kaynaklar yetersizdir. Şimdilik ulaşılabilen birincil kaynaklar örgütün internet üzerinden paylaştığı videolar, İngilizce yayımlanan "Dabiq" ve Türkçe yayımlanan "Kostantiniyye" dergisi ile sınırlıdır.

Raporumuz kısmen sahada doğrudan örgüt üyeleriyle temas etmiş kişilerle yapılmış görüşmelerin yanısıra, Daiş'in kendi yazılı ve görsel kaynaklarından, ayrıca örgüt hakkındaki rapor ve incelemelerden de yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu raporda örgütü ortaya çıkaran siyasi, sosyal, ekonomik amiller, uluslararası ilişkiler, Irak savaşının doğurduğu şiddet ortamı, örgütün ekonomik kaynakları ve uluslararası bağlantıları, Maliki ve Esed'in mezhepçi politikası, sosyal medya üzerinden gençlikle kurduğu ilişkiler

ve taraftar toplamak için başvurduğu metotlar, İslam'la yeni tanışan mühtediler üzerindeki tesirleri gibi konular özellikle ele alınmayacaktır. Rapor daha çok örgütün dini yaklaşım ve referansları ile sınırlı tutulmuş, diğer konulara ise ancak gerekli yerlerde işaret etmekle yetinilmiştir.

ÖRGÜTÜN DİNİ ANLAYIŞI ve FELSEFESİ

Ulaşılan yayınlarındaki üslup ve bilgilerden hareketle örgütün dine yaklaşımındaki temel epistemolojik problem "usulsüzlük" ve "dinin araçsallaştırılması" olarak teşhis edilebilir. Usulsüzlükten maksadımız İslami ilimlerin her bir disiplini için yüzlerce yıl içinde inşa edilerek gelenek haline gelen yöntem ve esasları yok sayıp doğrudan dini metinlere yönelerek bunları bağlamından kopardıktan sonra ideolojik birer kanun maddesine indirgemek suretiyle nevzuhur bir din anlayışı vaz etme teşebbüsleridir.

Ayet ve hadislerin bağlamından koparılarak ideolojik sloganlara dönüştürülmesi, temel İslami kavramların yapıbozumuna uğratılarak içlerinin boşaltılması, İslami literatürde genellikle zayıf olarak kabul edilen apokaliptik rivayetler üzerinden bir kıyamet senaryosu kurgulanarak meşruiyet arayışı, kendilerine benzemeyenleri sapkınlık ve dinden çıkmakla suçlamaları gibi tali sorunlar da bu temel epistemolojik ve metodolojik sapmanın yansımalarından ibarettir.

Daiş'in düşünce çizgisi, bir yönüyle tarihte ilmi Selefilik olarak bilinen, İslam'ı en sade ve otantik haliyle anlama ve yaşama çabası olarak nitelenebilecek akımdan ayrılarak şiddet ve tedhişi esas alan politik bir "Selefizm"e dönüşmüştür. Zaman zaman medya ve akademyada hareketin bir yönüyle "Neo-Haricilik" olarak vasf edilebilecek bir İslam yorumunu çağrıştırdığı iddia edilse de aslında İslam dininin ve medeniyetinin tarihinde hiçbir yeri olmayan yepyeni bir vaka ile karşı karşıya olduğumuz muhakkaktır.

Ne yazık ki bugün birtakım manipülasyonlarla, yanlış bilgilenme ve sapkın yorumlama stratejileriyle ortaya çıkan ve muazzam İslam'ın din ve medeniyetİslam mirasını çarçur etmeyi göze almış bir grup sözüm ona "aktivist Müslüman" yegâne Müslüman olma ve İslam'a sadık olma iddiasıyla İslam'ı bütün bir yeryüzü sathında gözden düşürmeye çalışmaktadır.

İslam, tarihinin hiçbir döneminde bugünkü kadar cahilce yorumların muhatabı olmamıştır. Geçmişten hatırladıklarımız az değildir. Kimi İslamilik iddiası taşıyan hareketlerin Müslüman dünyasına da insanlık dünyasına da bıraktıkları miras ağır olmuştur. Terör dendiğinde hemen ilk akla gelen ve "ham yobazlıkla kaba softalık"ın ilginç bileşimlerini üreten Haricilik bugün Selefilik ve mezhepçilik üzerinden yeni ara yollar ve patikalar üretmeye, böylelikle de insanlığın ufkunu daraltmaya devam etmektedir. Bölgesel dinamiklerden üreyen ve hızla

genişleyen bu hareketler uluslararası stratejilerin de birer parçası olarak bugün namlusunu Müslümanlara yöneltmiş durumdadır.

Günümüzde ortaya çıkan nesebi gayr-i sahih bu dini tezahür; İslam'ın cihanşümul hak ve adalet anlayışına, sevgi, şefkat ve rahmet mesajına gölge düşürmüş, medeniyet yürüyüşünü sekteye uğratmış, Batı dünyasında İslamofobik korkuların oluşmasına sebep olmuş ve medeniyetler arası çatışma üretmek isteyen görüş ve çıkar odaklarının aracı haline hâline gelmiştir. Tarih boyunca İslam medeniyetinde baskın olmayan, şaz ve marjinal kalan bu anlayış, önceleri tamamen selefe ve dini metinlere bağlılığı ifade ederken Moğol istilasıyla birlikte kendine bir zemin bularak yeni bir eylem ve hareket alanına dönüşmüştür. Daha sonraları Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde dâhili ve harici etkenlerle siyasal bir zemin bularak varlığını korumuş hatta bazı devletlerin de resmi ideolojisi haline gelmiştir.

Hareketin kimi görüşlerinin Hanbeli mezhebinin Vehhabi yorumuna yakınlığı, yer yer İbn Teymiye'nin (ö. 1328) ve onun öğrencisi İbn Kayyim'in (ö. 1350) fetva ve eserlerine atıfta bulunulması, Rafızi olarak adlandırdıkları Şia'yı İslam dışı ve hatta kâfirlerden beter saymasının yanında kendisinden doğduğu el-Kaide'yi bile bugün artık tanımaması hatta bazı liderlerini tekfir etmesi dikkati çekmektedir.

Bugün Daiş markasıyla ortaya çıkan oluşum, kimilerine göre, İbn Teymiye'nin Moğol istilasına karşı o günün şartlarında geliştirdiği bir yaklaşımın el-Kaide tarafından güncellendikten sonra mutasyona uğramış bir hâli ve türevidir. İbn Teymiye'nin Moğol istilası döneminde verdiği bölgesel bir fetvanın, Afganistan'ın Rusya tarafından işgali üzerine el-Kaide tarafından evrenselleştirilerek güncellenmesi, bilahare Irak'ın Birleşik Devletler ve müttefikleri tarafından işgalinden sonra daha da sertleştirilerek yorumlanması ve bizatihi Müslüman halka karşı kullanılması tesadüf değildir.

İbn Teymiye'nin "Fetava-i Mardiniye" diye bilinen bir dizi fetvası işgalcilere karşı bağımsızlık savaşının meşruiyetini ifade etmektedir. Bugünkü otantiklik iddiası taşıyan ve kendisine ayet ve hadislerden mesnet arayan terör grupları ise modernite ile yüzleşmeksizin, modern hayatla hesaplaşmaksızın ama modernizmin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Aslında bu örgütler ne modernitenin alternatifidir ne de ona verilmiş bir cevaptır. Bilakis her fırsatta karşı çıktıklarını düşündükleri modernliğincevap değil, bilakis modernizmin şiddete dayanan birer ürünüdür.

Afrika Sömürgeleri, Afganistan işgali, Bosna ve Çeçenistan savaşları, Körfez Savaşı ve Irak işgali gibi İslam dünyasının dini ve kültürel fay hatlarını sarsan büyük acılardan sonra bu anlayış sömürge, şiddet, savaş, işgal ve istibdatların gölgesinde yetişen "yaralı bilinç"lerin ve "ölümcül kimlikler"in hatta Batı'da varlıkları ve kimlikleri yok sayılarak ötekileştirilen genç kuşakların, uğruna canlarını verdikleri ve insanları hunharca katlettikleri bir kurtuluş ideolojisine dönüşmüştür. İslam dünyasının sorunlu bölgelerinde varlığını kuvvetlendiren bu

anlayış İslam'ın ilk fitne hadiselerinde ortaya çıkan harici unsurların düşünce, tavır ve diliyle birleşince bugün itibariyle Müslüman toplumlar ve İslam'ın bekası açısından en büyük sorun haline gelmiştir.

Bu anlayışa göre hakikat sadece "selef" adı verilen ilk üç neslin inhisarındadır. Ancak zamanla modernitenin etkisiyle ihdas ettikleri kendi hakikatlerini, ilk üç nesle izafe ettiklerinin farkında bile değildirler. Kendi hakikatlerine ve dini anlayışlarına inanmayanları, İslâm'ın ana yolunun tarih boyunca prensibi olan "ehl-i kıble tekfir edilmez" düsturunu yok sayarak kolaylıkla tekfir eden bu zihniyet, kendi dışındaki bütün inanış ve mezheplerle savaşmayı cihad olarak kabul etmeye başlamıştır. Bunlara göre halefin yani sonraki nesillerin Kur'an ve Sünnet yanında akla, re'ye, içtihada yer veren dini anlama metotları geçerli değildir.

Bu yaklaşımlar içinde, nasların günlük hayata uyarlanması alanında belli bir metodoloji takip edilerek teşekkül eden ve zamanla istikrar bulan fıkıh mezhepleri, tarih boyunca medeniyet üreten bütün düşünce okulları "ehl-i bidat"; irfan geleneğimizin derunî dini tecrübesini yaşayan tasavvuf mektepleri de "ehl-i dalalet" olarak yaftalanmaktadır. Bütün tekkeler, zaviyeler, Hüseyniyeler, türbeler, tarihi eserler, yıkılması ve tahrip edilmesi gereken birer şirk unsuru olarak görülmektedir. Bu düşüncede Allah'ın cemal sıfatının bir tezahürü olarak İslâm medeniyetinin var ettiği bilim, sanat, estetik, edebiyat, bediiyyat ve mimarinin herhangi bir yeri yoktur.

Dini referansları bağlamından kopararak doğrudan birer kanun metni gibi algılayan, Kur'an'la ilişkisi lafzi ve harfi, sünnetle ilişkisi zahiri ve şekli olan, Allah'ın insana bahşettiği akıl ve istidatları vahyin karşısına koyarak reddeden bu anlayış tarih boyunca İslam'ın ana yolunu temsil eden ehl-i sünnet yorumunu kendi tekeline alma iddiasıyla, diğer bütün Müslümanları ötekileştirerek mezhep çatışmalarına zemin hazırlamış medeniyet içi bir çatışma isteyen siyasal mühendisliklere hizmet etmeye müsait hale gelmiştir.

Ayrıca bu anlayış, ibadetlerdeki içtenliğin yaşanması, Allah sevgisinin mahlûkata şefkat olarak yansıtılması, yaratılanın Yaratandan ötürü hoş görülmesi, insanları rahatsız ve huzursuz etmekten sakınılması gibi ahlaki hassasiyetlerin kaybolup gitmesine, yerine, din adına baskı, şiddet ve zulüm üretilmesi gibi yanlış sonuçlar doğurmuştur. Başından beri İslâm medeniyetinin bir emaneti olarak kabul edilen ve Müslümanlarla birlikte yaşama ahlakı ve hukuku çerçevesinde iç içe olan ehl-i kitap ve diğer dini azınlıklar üzerinde korku üreten, asırlardan beri Müslümanlardan iyilikten başka bir davranış görmeyen Ezidileri bile katleden ve sürgün eden bu zihniyetten dolayı ne yazık ki barış ve esenlik dini olan İslâm, şiddet ve terörle yaftalanmaya, İslam toprakları da selam ve eman yurdu olmaktan uzak görülmeye başlanmıştır.

Bütün harici etkenlere, her türlü komplo ve manipülasyona rağmen İslam ümmeti bu vakıanın iç sebepleri üzerine yoğunlaşmalı, Daiş konusunu her şeye rağmen kendi üzerine

alınmalıdır. Daiş vakası ve benzeri “tekfirci” eğilimler sadece “dış mihrakların komplosu” diye geçiştirilemez. Bu bir komplo olsa bile, “Bu komplonun tutmasında bizim bünyemizin hiç mi zaafları yoktur?” suali sorulmalıdır.

İslam tarihinde birkaç kez kriz dönemlerinde bu tür düşünceler, kesin ve keskin yorumlar revaç bulmuştur. Yine öyle bir kriz dönemi, bir fetret dönemi yaşıyoruz. Hz. Ali, Kur'an-ı Azimü'ş-Şan'ın bir ayetini alıp sloganlaştıran Haricilerin “Hüküm Allah'ındır” sloganı hakkında “batıla alet edilen hak söz” tanımlamasını yapmıştı.

Günümüzde İslam dünyası büyük bir ikilemle yüzyüze kalmıştır. Çağımız Müslümanları din ile hayat arasındaki ilişkiyi doğru kuramadıkları yenilemedikleri, güncellemedikleri için ya hayattan kopuk gelenekçi bir anlayışa mahkûm olmuşlar ya da dine karşı lakaytleşmeye veya dinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Her iki yöneliş de orta yoldan sapmayı içinde barındırmaktadır. Kimisi az, kimisi daha çok, kimisi şu yönde, kimisi tam aksi istikamette özden uzaklaşmaktadır.

Son birkaç yüzyılda yaygınlaşan bu sorun İslam âleminin “sömürüye elverişli hale gelmesi” gibi bir düşünsel krizle yahut öldürücü bir donuklukla neticelenmiştir. Daiş benzeri yapıları ortaya çıkaran düşünsel zemin de bu krizlerin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

Müslümanlar içtihattan, düşünce üretmekten, her dem yeniden doğmaktan uzaklaşarak içe kapandılar. Süreç içinde sömürge ve kolonizasyon dönemleri yaşandı. Rakiplerinin ezici fikri ve teknolojik gücü karşısında bir grup hayranlık duyarken, bir başka grup daha da içe kapandı.

Bir yönüyle de bu aşırı fikirler, kimilerinin “otantiklik” arayışına tekabül ediyor. Müslüman kökenli olduğu halde inançsal açıdan savrularak bir dönem İslam dışı bir hayat sürdükten sonra tekrar dönüş yapan, “hidayete eren” veya batıda ihtida ederek “doğru İslam'ı”, dinin özünü arayan bir kesimin otantiklik arayışına cevap veriyor. Alıcı bulması bundandır. Zira pazardaki her malın müşterisi bulunduğu gibi, içine kapanan, kesin inançlıların tekfirci düşüncelerinin de alıcısı çıkmaktadır. Daha çok, İslami bilgiyi bir usul ve gelenek içinde teallüm etmemiş, sindirememiş kişiler böyle uç fikirlerin alıcısı olabilmektedir.

Bugün “Selefilik” maskesi ve markası altında türeyen bin bir çeşit virüs, güya “öze dönüş” vehmiyle İslam'ın özünü tahrip etmekte, Müslümanları dalalete sevk etmektedir.

Şiddeti kutsayan, ölmeyi ve öldürmeyi sıradanlaştıran bu hareketler modern dönemde dünyayı saran “nihilizm”in bir yansımasıdır. Daiş ve benzeri örgütlerin İslam medeniyetinin surlarında açtığı en büyük gedik budur. İnsanın hayatın anlamını ve var oluşun gayesini yitirmesi, ahlakın ve hukukun berhava olması, bilimin ve felsefenin söyleyecek hiçbir sözünün

kalmaması Latince kökenli "nihil" (yokluk, hiçlik) kelimesinden türetilmiş nihilizm kavramıyla ifade edilir.

İnsanı kendine, evrene ve Allah'a yabancılaştıran, her tür değeri yıkan ve bütün kıymet ölçülerini sıfıra eşitleyen, ahlakı ve hukuku "keenlem yekün" kabul eden bu felsefenin alternatifi olan dinin kendisi bu sözde "selefist" özde "nihilist" akımın ideolojisinin kaynağına indirgenmektedir. Din-i Mübin-i İslam'ı nihilizmin referans çerçevesine dönüştürme teşebbüsü Kur'an-ı Mecid'in tabiriyle "adam öldürmeden daha beter bir fitne"dir.

Daiş ve benzeri hareketlerin en derin katmanda İslam'a ve insanlığa verdiği zarar, onların bu karanlık düşüncelerinin bir karadelik gibi uzaydaki her ışık kaynağını yutma potansiyelidir.

İslam coğrafyasını derin bir kaos ortamına sürükleyen bu hareketin dini referanslarını incelemeye başlamadan önce onun nasıl ortaya çıktığını, geçirdiği istihaleleri, etkinliğini artıran sebepleri ve mücadele tarzını kısaca irdelemek örgütü daha iyi tanımaya yardımcı olacaktır.

ÖRGÜT'ÜN TARİHÇESİ

Örgüt, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak işgaline karşı mücadele etmek üzere 2003 yılında Ebu Musa ez-Zerkavî tarafından "Cemaatu't-Tevhid ve'l-Cihad" ismiyle kurulmuştur. 2004 yılında düşünsel olarak kendisini yakın hissettiği "el-Kaide'ye bağlılığını ilan ederek "Irak el-Kaidesi" ismini almıştır. 2006 yılında ise Irak'ta faaliyet göstermekte olan bazı küçük Sünni gruplarla bir araya gelerek "Mücahidler Şura Konseyi" ismini almıştır. Aynı yıl adını "Irak İslam Devleti" olarak ilan etmiş, ardından 2013 yılında ise "Irak ve Şam İslam Devleti" olarak değiştirmiştir. Örgüt son olarak 2015 yılı Haziran ayında adını sadece "İslam Devleti" olarak revize etmiştir.

Örgüt Türkiye'de "Irak ve Şam İslam Devleti" isminin baş harflerinden oluşan (IŞİD) kısaltmasıyla meşhur olmuştur. Batıda ISIS, ISIL veya IS kısaltması kullanılırken Arap dünyasında ise daha çok Arapça isminin baş harflerinin okunuşundan oluşan (Daiş) kısaltmasıyla bilinmektedir.

Irak'ta çatışmaların yoğun olarak yaşandığı dönemlerde Bakuba'yı sözde devletlerinin başkenti ilan eden Daiş, özellikle Kerkük, Ninova, Babil, Selahattin, Anbar ve Diyala şehirlerinde önemli oranda etkinlik sağlamıştır. Şu anda ise Irak'ın kuzeyinin yanısıra Suriye'de Idlib, Rakka ve Halep gibi bölgelerde etkindir.

2013 yılında, Daiş'in daha önce bağlılığını bildirdiği el-Kaide ile arasında anlaşmazlıklar baş göstermiştir. El-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî, çıkan anlaşmazlıklar üzerine örgütün

Suriye kanadını tasfiye etmiştir. Ancak örgüt lideri Ebu Bekir el-Bağdadi bu kararı reddederek örgütün Suriye'deki mücadelesini sürdüreceğini açıklamıştır. El-Kaide'ye bağlı kalanlar "en-Nusra" şemsiyesi altında mücadelelerine ayrıca devam ederken Daiş mensupları ayrı bir koldan faaliyetlerini sürdürmüş ve en-Nusra'dan da gelen katılımlarla kısa bir sürede Suriye'nin kuzey bölgesinde büyük bir askeri güç olmaya başlamıştır.

Örgüt 2014 yılında Musul'u ve Suriye'de stratejik bazı noktaları elde ederek tüm dünyaya varlığını hissettirmiştir. Halihazırda ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyonun sahada Daiş'e karşı mücadele ettiği bildirilmektedir.

Örgüte karşı düzenlenen askeri operasyonların yanında, Sünni ve Şii birçok âlim tarafından, Daiş'in İslam dünyasında büyük tepki çeken söylem ve eylemlerinin İslam dini ile bağdaşmadığı yönünde fetvalar verilmiştir.

Örgütün Gelişmesine Zemin Hazırlayan Sebepler

Irak'ın ve Şam'ın tarih boyunca sahip olduğu ve muhafaza ettiği sosyal, kültürel ve dini dokunun işgal ve istibdat eliyle yok edilmesi tüm İslam dünyasına örneklik eden, Abbasiler döneminden itibaren farklı dini anlayışları birlikte yaşatan bu toprakları bağnazlık ve şiddetin boy verdiği bir fideliğe dönüştürmüştür. İşgalciler ülkeyi terk etmek zorunda kaldıklarında da meydanı sahici kurtuluş savaşlarına ve savaşçılarına bırakmamak için kendilerine yönelik tepkileri bile manipüle ederek emellerini onlar eliyle gerçekleştirmeyi denemişlerdir.

İkinci Abbasi Halifesi Mansur (754-777) Fırat ve Dicle ırmaklarının birbirine en çok yaklaştığı yerde kurulmuş, Babil ve Medain gibi eski medeniyet merkezlerinin kalıntılarının yakınındaki Bağdat şehrinin önemini fark etmişti. Mansur 759'da başkent ilan ettiği şehrin adını "Medinetü's-Selam" (barış şehri) koymuştu. Halife Harun Reşid'in (786-809) dönemi gibi ikbal günlerini, Hülagu Han'ın (1217-1265) 1258'deki kuşatması ve onu takip eden işgali gibi idbar günlerini yaşayan şehir savaşta da barışta da tıpkı Şam-ı Şerif gibi ilim ve hikmet yurdu olmaya devam etmişti.

Ebu Hanife (ö. 767) ve Abdulkadir Geylani'nin (v. 1166) fıkhı ve tasavvufu mezceden İslam yorumunun beşiği, daha Halife Memun (813-833) devrinde kurulan "Beytu'l-Hikme" ile eski Yunan felsefesiyle İslam hikmetinin izdivacını temin eden evrensel şehir Bağdat'ın ruhu tahrip edildi. Sünni kardeşleriyle ortak bir dil geliştirmekte başarılı olan Kazımiye ve Necef-i Eşref Şiiliği tarihten silindi. Aynı felaketler bilad-ı Şam'da tarih boyunca egemen olan tarihi, dini, kültürel dokunun başına da geldi. Bugün Daiş ve benzeri örgütlerin üremesini hazırlayan ve gelişmesine hız kazandıran en önemli sebep budur.

Rusya'nın Afganistan'ı işgali süreç içinde nasıl ki Taliban'ı ürettiyse Amerika'nın Irak'ı işgali de Daiş'lerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Taliban'ın Afganistan'ın Mevlana'yı yetiştiren tarihi dini dokusunu tahrip etmesi gibi Daiş ve benzeri hareketler de fıkıh, kelam ve tasavvuf mekteplerinin, Azamiye ve Kazımiye'de Sünni ve Şii mezheplerin ortak bir dil ürettikleri Bağdat medeniyet havzasını hak ile yeksan etmiştir. Bu sonuçta istibdat ve işgal dönemlerinde sağlıklı din eğitim ve öğretimi alma imkânı bulamayan nesillerin yetişmiş olmasının belirgin bir payı vardır. Kütüphaneleri yakılmış, âlimleri sürgün edilmiş bir toplumda, Ebu Ğureyp'te şiddetle tanışan, şiddetin gölgesinde terörize olan grupların en büyük kaynağı ve dayanağı cehalet olmuştur.

Ortadoğu'da bulunan zengin petrol yatakları, Filistin toprakları üzerinde kurulan işgalci İsrail Devleti'nin güvenliği için uygulanan politikalar ve bölgenin etnik, dini ve mezhebi çeşitliliği bölgede gerilimli bir ortamın oluşmasına zemin oluşturmuştur. Birinci dünya savaşının ardından Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle oluşan boşlukta istikrar daha da bozulmuş ve zaman zaman çatışmalara ve iç savaşlara varan yeni bir mücadele dönemine girilmiştir. Amerika'nın Kuveyt savaşının ardından Irak'ı işgal etmesi üzerine bu gergin ortam daha da kızışmıştır. Saddam Hüseyin'in iktidardan indirilmesiyle birlikte Irak'ta istikrar tamamen yok olmuş ve yerini iç çatışmalara terk etmiştir. O dönem başlayan çatışmalar farklı düzeylerde de olsa günümüze kadar süren uzun bir kanlı çatışmalar dönemini başlatmıştır. İngiltere'de faaliyette bulunan bir araştırma kuruluşu, ABD işgalinin başladığı 2003 yılından bu yana süren çatışmalarda yaklaşık 1 milyon 200 bin Iraklının ölmüş olabileceğini bildirmiştir.

İstikrarsız ortamın beslediği otorite boşluğu etnik ve mezhebi çatışmaları daha da hızlandırmıştır. Saddam döneminde güçlü iktidar sayesinde sağlanan zorunlu birliktelik bu süreçle birlikte hızla parçalanmaya başlamıştır. Ülke bir anda Şiî, Sünnî, Kürt gibi alt kimliklerin mücadele sahasına dönüşmüştür. ABD'nin ülkeden çekilmesiyle bu etnik ve mezhebi gruplar savaşı daha da kızışmaya başlamıştır.

Demokrasi vaadiyle Irak'ı işgal eden Amerika bölgede barış ve istikrar vadeden açıklamalarda bulunmuştu. Ancak işgalin ardından kurulan hükümetin hazırladığı yeni anayasada bu grupların çeşitli hakları korunamadığı gibi ayrılıkları daha da derinleştiren bir metin oluşturulmuştur. Bu süreçte Sünniler büyük oranda sistemin dışında kalmışlardır. Uzun yıllar iktidarı elinde bulunduran Sünnilerin yerine bu kez Şiiler etkin olmaya ve tamamen Şii milislerden oluşan bir askeri yapı oluşturmaya başlamışlardır. Saddam döneminde ordunun iskeletini oluşturan "Sünni" Arap subaylar bir anda işsiz kalmışlardır.

Irak'ın kuzey bölgesinde yerleşik olan Kürt unsuru Irak savaşı sırasında Amerika ile işbirliği yaparak önemli kazanımlar elde etmiştir. Savaşta daha çok Saddam'dan yana tavır koyan ve ABD işgaline karşı çıkan Sünniler ise bu yeni süreçte büyük oranda ihmal edilmişlerdir. Gerek Amerikan yönetimi döneminde ve gerekse sonrasında işbaşına getirilen Maliki hükümeti

döneminde bu kesim büyük haksızlıklara maruz kalmıştır. Maliki'nin taraflı mezhepsel politikaları Sünni Arap kabileleri ülkede Amerika işgaline karşı mücadele etmek üzere kurulmuş olan Daiş'e peyderpey yaklaştırmıştır. Yaşanan süreçle birlikte işsiz kalan, dışlanan, aşağılanan, tutunacak dalı kalmayan bazı aşiretler ve işgale tepki gösteren Nakşibendi tarikatının bazı mensupları intikam alma hırsıyla Daiş'e katılarak gücüne güç katmışlardır. Halihazırda Daiş'in komuta kademesinin önemli bir bölümünün Saddam dönemi subaylarından oluştuğu bilinmektedir.

Örgütün bu hızla yayılmasında önemli bir etken de şüphesiz ki ABD'nin 11 Eylül saldırısının ardından Irak'ta uyguladığı, alt kimlikleri, dini inanç gruplarını göz ardı eden ayrımcı politikalarıdır. Öte yandan "Arap Baharı" olarak isimlendirilen dönemde Batılı ülkelerin bu ülkelerde takındığı tavırları özellikle de Suriye iç savaşındaki tutumları dünyanın her yerinde dini hassasiyetleri yüksek olan gençlerin, Batı'yı hedefe koyan Daiş'e sempati beslemelerinde önemli bir sebep olmuştur. Bu öfkeyle motive olan pek çok kişi öfkesini en rahat tepkiye dönüştürebileceği Daiş şemsiyesinin altına geçmekte tereddüt etmemiştir. 2014 yılında dünyanın 80'den fazla ülkesinden binlerce yabancı savaşçının Daiş'e katıldığı ifade edilmektedir. Halihazırda Daiş'in Suriye'de 50 bin, Irak'ta ise 30 bin civarında militanının bulunduğu tahmin edilmektedir.

Mücadele Tarzı

Örgüt, kuruluş yıllarında, amacını; "Irak'taki koalisyon güçlerinin geri çekilmesini sağlamak, Irak hükümetini düşürmek, işgal kuvvetleriyle işbirliği yapanları etkisiz hale getirmek, Şii nüfusu marjinalize edip askeri gücünü zayıflatmak ve tamamen şeriat kanunlarıyla yönetilen bir İslâm devleti kurmak" şeklinde ifade etmiştir. Örgüt bu amaçla kendine has taktikler geliştirmiştir. Diğer isyancı gruplardan farklı olarak ABD ve koalisyon güçlerine karşı alışılagelmiş silahlarla ve gerilla taktikleriyle saldırmak yerine daha çok bomba yüklü araçlar kullanarak intihar eylemleriyle sonuç almaya çalışmıştır.

Örgütün manevi önderlerinden biri olarak kabul edilen Ebu Enes eş-Şami, yöntemlerinin Kur'an ve sünnete dayalı bir yöntem olduğunu iddia etmiş ve bunu delillendirmeye çalışmıştır. Hz. Peygamberin bir komutan kimliğiyle sıcak savaş ortamında kendilerine kasteden düşmanları için söylediği "Her kim Allah yolunda bir gayrimüslimi öldürürse Allah ona cehennemi yasak eder." sözünü ve Enfal suresi 12. ayette geçen "Hani Rabbin meleklere şüphesiz ki ben sizinle beraberim, haydi iman edenlere destek olun; ben kafirlerin yüreğine korku salacağım; vurun onların boyunlarını, vurun onların bütün parmaklarına!" ifadesini bağlamından koparak amaçları doğrultusunda yorumlamış ve terör ve tedhiş eylemlerini İslam'ın temiz ve nezih kaynaklarına yamamaya çalışmıştır. Oysa bu söylemde Hz. Peygamber'in savaş meydanlarında ve askeri seferler sırasında bile merhamet örneği sayılan

uygulamaları, Hayber'in fethi sırasında Hz. Ali'yi düşmanı öldürmeye değil kazanmaya teşvik ederek "Senin elinden bir kişinin hidayete ermesi güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha hayırlıdır" (Buhari, "Cihad", 4); buyurması gibi söylemleri hiç dikkate alınmamaktadır.

Daiş ve benzerleri hareketlerin kullandığı terminoloji Müslümanların ıstılahlarından kolaycı bir şekilde devşirilmiş bir lehçedir. Örgüt, çağımızın vazgeçilmezi haline gelen sosyal medya araçlarını etkin bir biçimde kullanmakta ve birçok Müslüman genci bu yolla etkilemektedir. Örgütün internet üzerinden yayınladığı videolar; aksansız İngilizcesi, yüksek görüntü kalitesi ve profesyonel yapım teknikleri ile dikkati çekmektedir.

Örgüt, öncelikli olarak gençleri etkileme potansiyeli yüksek olan "kültürel yabancılaşma", "gelir dağılımında eşitsizlik" vb. konuları işlemekte ve dini terim ve kavramları yoğun olarak kullanarak onları motive etmeye çalışmaktadır. İçerik olarak cihad, kıtal, emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker gibi kavramlara özel önem vermektedir. Yapılan faaliyetin insanları Allah'ın rızasına ve cennete ulaştıracağını telkin etmektedir.

Batıda, özellikle Batı Avrupa'da yaşayan Müslümanlar nevzuhur yorumlara karşı çok daha savunmasızdır. Zira onlar bir gelenek içinde doğmadılar ve beslendikleri kaynaklar aynı anda hem Müslüman kimliğini inşa etmelerine, hem de içinde yaşadıkları toplumla barışa dayalı ahenkli bir ilişkiyi kurup geliştirmelerine kâfi gelmedi.

Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yurt dışı hizmetleri başta olmak üzere Türkiye'nin birikiminden belli ölçüde istifade imkânı bulan Avrupalı Türkler daha şanslıdır. Nitekim 2004 yılında Fas kökenli bir Müslüman tarafından Amsterdam'da gerçekleştirilen bir suikast üzerine yapılan bir analizde Kuzey Afrika kökenli Müslümanların radikalleştiğini, ancak Avrupa'da yaşayan Türklerin radikalleşmediği belirtilmişti. Türklerin radikalleşmemesi ve terörize olmaması kendi tarih ve kültürleriyle kurdukları olumlu bağlarla ilişkili görülüyordu.

Bugün "Avrupa İslamı" olarak tanımlanmak istenen olgu fıkhı, kelamı ve tasavvufu olmayan, bir "İslam"dır. Bu İslam'ın ne içeriden gelecek yozlaşmaya karşı durabilecek bir geleneği, ne de dışarıdan yapılacak manipülasyonlara göğüs gerecek bir teolojisi vardır.

Avrupa'da doğan ve büyüyen Müslüman nesillerin aşırı yorumlara kaymaları, şiddet söylemlerine ilgi duymaları, terör örgütlerinin cazibesine kapılmaları dini bilgi ve kültürel altyapılarının sağlam olmayışı ile izah edilebilir.

Avrupa başkentlerinin varoşlarında hudayinabit yetişen, kültürü aşağılanmış, kimliği reddedilmiş, İslamofobya nedeniyle kin ve nefret söylemlerinin muhatabı olmuş nesillerin içinden Daiş ve benzeri örgütlere katılım oluyorsa bunun bir öfke patlaması ve intikam histerisi olduğu düşünülebilir.

DİNİ REFERANSLARI

Daiş, dini referansları kullanarak meşruiyet iddiasında bulunduğundan, kendisini dini bir misyonla tanımladığından raporun bu bölümünde örgütün Kur'an ve Sünnet anlayışı, temel dini kavramlara yüklediği anlamlar ana hatlarıyla ele alınacak ve değerlendirilecektir.

Kur'an Anlayışları

Daiş, Kur'an-ı Kerim'i zahiri bir anlayışla okumakta, anlam katmanlarını, tarihi bağlamı, mesajın gaye ve makasıdını dikkate almamaktadır.

Daiş'in düşünme biçiminde kabaca 3 aşamalı bir süreç işlemektedir:

Önce Kur'an-ı Kerim'i tarihi, siyasi, sosyal vb. hiçbir bağlamını hesaba katmadan, bilgi ve bilgelik sahibi olmadan yüzeysel bir şekilde okumaktadırlar. Kendi yorumlarını, sübjektif anlayışlarını mutlak hakikat olarak kabul etmektedirler. Kendi gördüklerini yegâne gerçek olarak ileri sürmektedirler.

İkinci aşamada ise bu 'mutlak hakikat' olarak ileri sürdükleri sözümona yegâne doğru yorumu (!) inkâr eden bütün öteki Müslümanları "kâfir" ilan etmektedirler. O mutlak yorumdan en ufak bir sapma tekfir sebebi sayılmaktadır. Bu katı tutum sebebiyle bir süre sonra kendi aralarında da birbirlerini tekfir etmeye başlamaları mümkündür.

Bir sonraki aşamada ise tekfir edilerek mürtet ilan edilenlerin öldürülmesinin vacip olduğunu savunuyorlar. İnfaz imkânı ortaya çıkınca da dinden çıkmış bulunanların hemen infaz edilmeleri için gerekenleri yapmaya başlıyorlar.

Oysa Kur'an-ı Kerim mesela "Onlar Kur'an'ı parça parça ederler" (Hicr, 15/91) ayetiyle parçacı yaklaşımın yanlışlığına dikkati çekmekte ve kitabın bir bütün halinde okunmasına vurgu yapmaktadır

Daiş'in Kur'an anlayışı, örgütün temel referanslarından biri olan Selefi yaklaşımın Zahirci Kur'an yaklaşımından önemli oranda etkilenmiş görünmektedir. Zahirci selefi yaklaşımda ayetlerin te'vili haram sayılmış, mecaz ve hakikat birbirine karıştırılmış, zaman zaman mecaz avamın elinde hakikat kesbetmiş, hiçbir yoruma başvurulmadan salt harfi ve lafzi mana esas alınmıştır.

Delalet yolları içerisinde ibarenin delaleti dışında hiçbir delalet kabul edilmeyip ibrete ve itibara yer vermeyen bir ibare delaletine münhasır bir anlayış sergilenmiştir. Şari'in maksadını, ilahi metnin hikmetini yok sayan bir anlayışla tarih boyunca medeniyetler kuran yorumlar bidat sayılarak ayetler hikmetsiz bir hükümler manzumesi olarak okunmuştur.

Ayetlerin bağlamının dışında sebebi nüzulü dikkate alınmadan ele alınması, vazedilen hükmün maksadının gözardı edilerek sabık amaç için kullanılması sonucunu doğurmuştur. Sözgelimi Hz. Peygamber döneminde sıcak savaşlar ortamında indirilen kıtal ayetleri tarihsel bağlamı dikkate alınmadan Kur'an'ın savaş ve barış ortamındaki asli duruşu ve esas gayesi gözardı edilerek yorumlanmış ve indi yorumlarla ötekileştirilen tekfir edilen tüm insanlara karşı kullanılmaya başlanmıştır.

Hadis-Sünnet Anlayışları

Daiş'in internet ortamında yayımlanan yayınlarından anlaşıldığı kadarıyla Kur'an konusunda takındıkları zahirci yaklaşım tarzı, hadislerle ilgili tutumlarında da belirleyici olmuştur. Söylenen bağlamı dikkate almadan ve lafzın hikmeti için bir çaba sarf etmeden metni olduğu gibi alarak kullanmak Daiş'in en belirgin özelliği olarak öne çıkmaktadır.

Hz. Peygamberin sünnet ve hadislerini istihdam tarzlarına bakıldığında şu hususlar özellikle dikkat çekmektedir:

1. Sünneti ve hadisi bir bütün olarak ele alma yerine her bir hadisi kendi bağlamından kopararak lafzi yorumuna başvurmak suretiyle ideolojilerine uygun olarak yorumlamaktadırlar.

2. Hadisi yorumlama çabasında dirayetsiz bir rivayet bilgisi öne çıkmaktadır.

3. Kur'an'la sünnet, sünnetle hadis bütünlüğü dikkate alınmamakta ve parçacı, bütünlükten yoksun bir yaklaşım sergilenmektedir.

4. Hadislerin sıhhatini tespit konusunda herhangi bir çaba içerisinde bulunmadan, sahih kaynaklara başvurma titizliği gösterilmeden hadis olduğu söylenen metinler çoğu zaman herhangi bir süzgeçten geçirilmeden olduğu gibi alınmıştır. Sözgelimi örgütün İstanbul'un fethiyle ilgili Kostantiniyye dergisinde zikrettiği hemen tüm rivayetlerin uydurma olduğu genel kabul gören bir husustur. Ancak örgüt İstanbul'un henüz fethedilemediğine ilişkin görüşünü savunmak üzere bu rivayetleri kullanmakta bir beis görmemiştir.

Öte yandan Daiş, Kur'an'da hakkında fazla bilgi bulunmayan fiten hadislerini, Kıyamet alametleri, Mehdilik ve Deccal'le ilgili pek çoğu uydurma ve zayıf olan rivayetleri de kendi ideolojisine uygun olarak kullanmaktadır.

TAHRİF ETTİKLERİ BAZI DİNİ KAVRAMLAR

Daiş'in en güçlü propaganda silahı ve yeni taraftar kazanma aracı yapı bozumuna uğrattıkları dini kavramlardır. İslam kültürü ve medeniyeti içinde yer alan, esasen asırlardan beri anlam ve kapsamları konusunda aşağı yukarı görüş birliği bulunan cihat, bey'at, el-vela ve'l-bera, hicret, tağut gibi terim ve kavramlar Daiş ve benzeri örgütler tarafından yeniden tanımlanmaktadır. İçleri boşaltılan ve anlam alanları yeniden çizilen bu kavramlar insanları her türlü yalan, yanlış ve tutarsız fikir ve düşünce ve eyleme sevk edebilmektedir.

Daiş propagandistleri, cihat sizin bildiğiniz gibi değil, size öğretilen her şeyi unutun, sizi pasifize etmek için İslam barış dinidir denildi, siz de yuttunuz, oysa "İslam kılıç dinidir" (Dabiq, VII/20 vd.) gibi yorumlarla yanlış bilinen kavramları tashih etme iddiasıyla ortaya çıkmaktadırlar. Bu propaganda dili özellikle kendi yerel dini geleneğiyle arasında mesafe bulunan yeni nesil Kuzey Afrika Müslümanları, mühtediler ve dini bilgi altyapısı zayıf olmakla birlikte heyecanı yüksek kişiler üzerinde son derece etkili olabilmektedir.

Daiş, kendi düşüncelerini savunmak ve yaygınlaştırmak amacıyla İslam'ın temel kavramlarını sahip olduğu asli manasından veya vazedildiği manadan kopararak manipüle etmekte bir sakınca görmemektedir. Bu kavramlar hakkında İslam düşünce geleneğinde genel veya genele yakın bir konsensüs bulunmaktadır. İslam bilginlerinin eserlerinde ve İslami toplumların pratiğinde bu kavramlar hakkında tarihi süreç içerisinde oluşan ve büyük oranda muhafaza edilen bir kanaat mevcuttur. Daiş'in diğer konularda olduğu gibi bu kavramların pratiği konusunda da genel geçer kanaatle önemli oranda ayrıştığı gözlemlenmektedir:

Raporun bundan sonraki sayfalarında Daiş'in en çok istismar ettiği İslami terim ve kavramlara ilişkin yorumlarına ana hatlarıyla yer verilecek ve sözkonusu yaklaşımlar Kur'an ve Sünnet ışığında kısaca değerlendirilecektir.

İnsanın Dokunulmazlığı: İsmet

İslam düşünce tarihinde temel hak ve hürriyetler konusunda iki temel yaklaşım söz konusudur. Ana akımı temsil eden birinci anlayışa göre insan ademiyeti sebebiyle masumdur ve temel haklara sahiptir. Bu hakları inancı, tabiiyeti veya sosyal statüsü gibi sebeplere göre kısıtlanamaz, engellenemez. Buna göre insan Adem olduğu için canı, malı, ırzı, aklı ve dini koruma altında olmalıdır. Bu haklarına dokunulamayacağı gibi bunların muhafazası için gereken düzenlemeler de yapılmalıdır.

İkinci yaklaşımda ise insana inancına veya statüsüne göre bu haklar tanınmaktadır. Bu anlayışta aynı gruptan olmayan ötekileştirilmekte ve farklı bir muameleye tabi tutulmaktadır.

Buna göre Müslümanın ötekisi Müslüman olmayandır. İnsana sadece inancına diğer bir tabirle imanına göre dokunulmazlık hakkı tanınmaktadır. Kişi ya iman ederek dokunulmazlık elde edecek ya da zimmet akdi ile dokunulmazlık hakkına kavuşacaktır.

İslam'a göre hukuk, ahlak ve benzeri normatif düzenlemeler nihayetinde insanı, onun onurunu, dokunulmazlığını ve kerametini korumaya yönelik çabalardır. İlahi prensipler insanın kerametini korumayı temel hedefleri arasında saymıştır. İnsan doğuştan mükerrem olarak yaratılmıştır. Yüce Allah Kur'anı Kerim'de "Biz insan türünü şerefli kıldık" (İsra 17/70) buyurmaktadır. Mükerrem olarak yaratılmış bulunan insanın bu kerametinden mütevellit hakları vardır ve bunlar kısıtlanamaz, yok sayılamaz. Bir Müslüman için "öteki" sadece zalimdir, zalimle mücadele ise kaçınılmazdır. Kur'an'da "Zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur" (Bakara 2/193) buyurulmuştur. Zalim zulmettiği zaman ona karşı çıkmak esastır. Zulmetmediği ve şiddete başvurmadığı müddetçe müeyyideye maruz kalması söz konusu değildir.

Daiş ve benzeri anlayıştaki hareketler İslam'ın ana akımının uygun gördüğü birinci görüşü kabul etmedikleri gibi ikinci görüşü dahi istismar ederek kendilerinden olmayan herkesi aynı kategoriye koyarak ötekileştirmekte ve onların temel hak ve hürriyetlerini yok sayarak böylece İslam'ın temel prensiplerini çiğnemektedirler.

Hilafet / İslam Devleti

Birinin yerine geçmek, ardından gelmek, vekâlet ve temsil etmek gibi anlamlara gelen hilafet, literatürde risalet vazifesi hariç Hz. Peygamber'in ardılı olarak devleti yönetme, dinin hükümlerini toplumda uygulama, bütün Müslümanları temsil etme manalarını kapsar. İslam toplumunun liderlik makamına işaret etmek üzere halife terimi yanında imam, emir, emirü'l-müminin gibi farklı kelimeler de kullanılmıştır.

Daiş'i benzeri diğer örgütlerden ayıran en temel özellik onun kendini bir "hilafet devleti" olarak tanımlamasıdır. Örgüt bu karara varırken İslam'ın hilafet konusundaki genel yaklaşımının aksine hiçbir istişare veya seçim mekanizmasını çalıştırmadan kahır ve galebe yoluyla hilafetin kendi uhdesinde bulunduğuna karar vererek bunu tüm Müslümanlara dayatmış bulunmaktadır. Oysa kahır ve galebeyle insanların yönetimine talip olmak, onlara zorla hükmetmek asla dini ve meşru sayılamaz.

Örgütün lideri Ebubekir el-Bağdadi 2014 yılında insanların rızasını gözetmeden silah gücüyle kendisini halife olarak ilan etmiştir. Oysa halifelik bir insanın kendi kendisini halife ilan ederek yürürlüğe koyabileceği bir kurum değildir. Bir insanın halife olabilmesi için gerekli şartları taşıması ve halifeliğinin ümmetin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmesi gere-

kir. Halifelikleri konusunda genel bir kabul ortaya çıkmış bulunan İslam'ın ilk dönem halifelerinin seçim tarzlarına bakıldığında bu hususun ne kadar önemsendiği açıkça görülecektir.

Tekfir, Tebdi', Tadlil

"Tekfir", Allah Resulü'nün (sav) vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği kesin delillerle sabit olan bir esası inkar edeni din dışı ilan etme, kafir sayma demektir. "Tebdi" birini bid'at ehli sayma, "tadlil" de sapık ilan etme anlamlarına gelir. Daiş mensuplarının yer yer, kendilerince, "bid'at ehli" olmayı kafir olmaktan daha kötü gördükleri çeşitli yayınlarından anlaşılmaktadır. Daiş'in ayrıca "ridde", yani dinden dönme terimini de sıkça kullandığı ve neredeyse bütün "öteki" Müslümanları dinden dönmüş saydığı anlaşılmaktadır.

Şia'nın tamamını "Rafızi" suçlamasıyla, öldürülmesi gereken zındıklar olarak gören örgüt, yayınlarında Şii mescit ve camileri için "Rafızi tapınağı" ifadesini kullanmaktadır.

Kendilerinden olmayan hemen herkesi tekfir etmekte bir sakınca görmeyen Daiş, başlangıçta mensubu bulunduğu el-Kaide veya kendisinden ayrılan kimi gruplar

gruplar dahil olmak üzere neredeyse tüm İslam dünyasını tekfir edecek bir anlayışa varmış bulunmaktadır. Onlara göre Suriye ve Irak'ta rejime karşı mücadele vermekte olan tüm gruplar İslam dışı bir mücadeleye ve anlayışa sahip oldukları için batıl yolda bulunmaktadırlar ve onlarla da mücadele etmek farzdır. Buna göre Daiş'ten olmayan herkes dinden çıkmış ve mürted olmuştur; mürtetlerle savaşmak, onlara her türlü cezalandırmayı öngörmek, iddia ettikleri İslam devletinin bekası ve hakimiyeti için vazgeçilemez bir haktır.

Selefi anlayışın önemli prensiplerinden biri de bidat ve hurafelerle mücadele etmektir. Daiş'e göre mevcut İslami toplumlarda bulunan pek çok uygulama dinden neşet etmemiş olup dine sonradan ilave edilmiştir. Dine sonradan ilave edilen her şey bidattir, bidatlere tabi olanlar İslam'ın dışına çıkmışlardır ve cezaları cehennemdir. Daiş pek çok konuda olduğu gibi bidatler konusunda da aşırıya kaçmış ve İslami toplumlarda bulunan teravih namazı, tesbihat, bayram kutlamaları gibi pek çok dini geleneği bidat kavramına dahil ederek onlarla mücadeleye girişmiştir. Başta Veysel Karani türbesi olmak üzere pek çok dini ve tarihi eser Daiş tarafından bu amaçla yerle bir edilmiş bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de İslam'a girdikten sonra "küfür kelimesi söyleyenlerin" kafir olduğu (et-Tevbe 9/66), iman ettikten sonra küfre girip inkarda ısrar edenlerin imana döneceklerinin umulmadığı (Al-i İmran 3/90), dinden dönen kişinin küfre girdiği (el-Bakara 2/217, Al-i İmran 3/106) ifade edilmiştir.

Allah'ın varlığını ve birliğini, peygamberlerini, kitaplarını veya Kur'an-ı Kerim'in bazı hükümlerini, öldükten sonra dirilmeyi inkar edenler, Allah'a ortaklar koşanlar, Allah'ın haram kıldığını haram saymayanlar, Allah ve peygamberiyle alay edenler, dilleriyle inandıklarını beyan ettikleri halde kalben tasdik etmeyen münafıklar Kur'an tarafından kafir sayılmıştır.

Bununla birlikte yine Kur'an-ı Kerim'de selam veren birine "Sen mümin değilsin" şeklinde karşılık verilmemesi emredilmiş (en-Nisa 4/94), cihada gitmekten imtina eden münafıklar hakkında doğrudan kafir ifadesi yerine "küfre daha yakın" (Al-i İmran 3/167) ibaresinin kullanılması tercih edilmiş, böylece açık bir deklarasyon olmadıkça, yani kişi kendisinin kafir olduğunu açıkça ilan edip söylemedikçe sadece bir takım karineler, işaretler, delaletler yoluyla bazı kimseleri kafir saymanın yanlışlığı ortaya konulmuştur.

Hz. Peygamber (sav) de kelime-i tevhidi söyleyenlerin kanlarının ve mallarının koruma altına alındığını, kıbleye yönelip namaz kılanların ve Müslümanların kestiği hayvanların etlerini yiyenlerin Allah ve Rasulü'nün güvencesini kazandığını, dolayısıyla tekfir edilemeyeceğini belirtmiş (Buhari, "İman", 17, Salat, 28, Ebu Davud, "Cihad", 95), mamafih Müslümana kafir diye hitap edenin bizatihi kendisinin küfre gireceğini beyan etmiştir (Ahmed, II, 18, Buhari, "Eyman", 7, "Edeb", 73).

Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethinden hemen önce düşmana bilgi sızdıran Hatıb b. Ebu Beltaa isimli sahabiyi ölüm cezasına çarptırılmasını isteyen Hz. Ömer'e izin vermemesi ve Hatıb'ın bu yanlışa, Mekke'de bulunan akrabalarını korumak amacıyla düştüğünü belirterek onu affetmesi (Ebu Davud, "Cihad", 98), münafıkları cezalandırmaması, cenaze namazlarının kılınmasına müsaade etmesi, açıkça küfrünü ve düşmanlığını izhar etmeyenleri zaman içinde kazanmaya yönelik bir tutum takındığını göstermektedir.

Allah Rasulü'nün (sav) bu müsamahakar tutumu ashab-ı kiramın anlayış ve davranışlarına birebir yansımıştır. Hz. Ebubekir'in zekat vermeyi reddedenlere karşı yürüttüğü savaş onların İslam'ın bir rüknünü iptal etmeleri ve devlete karşı isyan etmeleri sebebiyledir. Hz. Ali de Cemel ve Sıffin savaşlarında karşı safta muharebeye katılanları kafir olarak nitelendiren kendi taraftarlarının anlayışını onların kafir değil, isyan eden kardeşleri olduğunu söyleyerek tashih etmeye çalışmıştır.

İslam tarihinde tekfir meselesi henüz birinci nesil hayattayken ortaya çıkmıştır. Sıffin savaşı (657/h. 37) sırasında ortaya çıkan ve sonradan Hariciler adıyla meşhur olan bir grup, "Allah'ın isyancılarla savaşılması hükmünü bir kenara bırakarak meseleyi hakem tayini ile çözmeye teşebbüs ettikleri" gerekçesiyle Ali, Muaviye ve onları onaylayan diğer ashabı tekfir etmişlerdir. Buna mukabil Hz. Ali kendisini tekfir eden bu grubu da tekfir etmemiş ve onları silaha sarılmadıkları sürece hiçbir medeni haktan mahrum bırakmamış, camilere gelmelerine, fikirlerinin propagandasını yapmalarına göz yummuş, onlarla kız alınıp verilebileceğini, kestiklerinin yeneceğini belirtmiştir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat geleneği içerisinde ehl-i kıblenin tekfir edilemeyeceği, ilzami yani dolaylı yöntemlerle küfrün sabit olmayacağı, küfre düşüren hususların belirlenmesiyle yetinilip belirli bir kimsenin şahsen tekfir edilmesinden kaçınma gereği, bu konuda bilgisizliğin mazeret kabul edileceği, ulema arasında ihtilaf konusu olan hususların tekfir sebebi sayılamayacağı gibi prensiplerde görüş birliği vardır. Ayrıca bir Müslümanı yanlışlıkla kafir saymaktansa bir kafiri yanlışlıkla Müslüman saymanın yeğleneceği, bir şahsın yüzde 1 ihtimalle Müslüman sayılması mümkünse kafir sayılamayacağı belirtilmiştir.

Günümüzde kimi Müslüman grupların kendi mezhep veya anlayışlarıyla bağdaşmayan diğer Müslümanları tekfir ederek onlara savaş ilan etmesi dinin ana kaynakları Kitap ve Sünnetle bağdaşmadığı gibi hulefa-i raşidin dönemi başta olmak üzere İslam tarihi ve medeniyeti içinde de sahih bir karşılığı olmayan köksüz ve mesnetsiz iddialardan öteye geçmemektedir.

"El-Vela ve'l-Bera"

Vela (Mü'minleri sevmek, dost edinmek ve onlara yardım etmek) ve Bera (Kafirlere buğz etmek, onlardan uzak durmak) kavramları Daiş'in anlam kaymasına uğratarak kendi ideolojisi için kullandığı önemli kavramlardandır.

Daiş, temel yaklaşım olarak insanlara su-i zanla muamele ederek onları ötekileştirmekte ve bunun bir sonucu olarak düşmanlığı yaygınlaştırmaktadır. İnsanların hata işlemesi, işlenen hataların küçüklüğü büyüklüğü, temel akide içerisindeki durumu vb. konuları göz ardı ederek insanların iki kategoride toplanmasını, muhalif olanların düşman sayılmasını, düşman kategorisine sokulanların acımasızca muamelelere tabi tutulmasını mübah gören bu anlayış İslam'ı insanların gözünde olumsuz bir imaja kavuşturmakta, terör ve şiddetle birlikte anılmasına sebep olmaktadır.

"Vela ve Bera"nın gereği olarak "İslam devleti"ne hicretin farz olduğunu söyleyen örgüt, kendilerine "beyat" eden dünyanın her tarafındaki Müslümanların Irak ve Suriye topraklarına gelmeleri için çağrıda bulunmaktadır. Daiş'in yayın organı Dabiq'ta yer alan çağrılarda "İslam devletine gelmeleri tağutlarca engellenenlerin Kuzey Afrika'ya giderek" oradaki benzer örgütlere katılmaları salık verilmektedir.

Cihat / Emr bi'l-Ma'ruf Nehy ani'l-Münker

Daiş'in neredeyse varlık sebebi sayılan ve yayın organlarında en sık kullanılan önemli kavramlardan biri de cihattır. Daiş'e göre yeryüzünde "İslam devleti" hakim oluncaya kadar savaşmak Müslümanların temel görevidir. "İslam devleti"nin bekasının önünde engel teşkil eden her şeyle mücadele etmek, savaşmak vaciptir. Bu devletin varlığına kasteden veya

yayılmasına destek vermeyenler İslam'a karşı çıkmış ve mürted olmuşlardır. Daiş, neredeyse kendinden olmayan bütün Müslümanları tekfir edip onlarla savaşmayı bir vecibe olarak telakki etmektedir. Kendisine saldırmayan pek çok masum insana dahi, bazı cihat ayetlerini sebeb-i nüzûlü ve tarihsel bağlamından koparıp delil göstererek eziyet etmekte veya çeşitli şekillerde cezalandırmaktadır.

Kur'an'da geçen cihadın Müslümanlara karşı olamayacağı herkes tarafından bilinmektedir. Daiş'in insanları tekfir ederek savaş açması bu mücadeleyi asla haklı çıkaramayacaktır. Kaldı ki bu bir savaş olarak kabul edilse dahi kural tanımazlık asla uygun görülemez. Hukuk ve ahlak tanımayan bir savaş asla cihad olarak tanımlanamaz. İslam, savaş ortamında, adil olunması, keyfi uygulamalara girilmemesi, esirlere haksızlık yapılmaması için çeşitli prensipler koymuştur. Buna göre asla hukuk dışı keyfi uygulama ve zulüm yapılamaz, eli silah tutmayanlar öldürülemez, esirlerin başı kesilemez, insanın-hayvanın organları kesilemez, ürünler imha edilemez, ağaçlar kesilemez, ihtiyaçtan fazla hayvan kesilemez, taşkınlık, ihanet, vefasızlık yapılamaz, köleler öldürülemez. Tecavüzün her türlüsü yasaktır. Düşman rehineler öldürülemez, ahali kılıçtan geçirilemez, savaşa girmeyen ana baba çiftçi vb. meslek erbabı, papazlar öldürülemez, esirler kalkan olarak kullanılamaz, kimyasal maddeler kullanılamaz, anlaşmalar ihlal edilemez, köleler öldürülmez ve esir alınamazlar.

Kur'an-ı Kerim'de Müslüman olmayanlara yönelik birtakım sert ve uyarıcı nitelikte ifadelerin bulunduğu da bir gerçektir. Ancak bu ifadeler, Kur'an'ın bütünlüğü ve vahiy süreci dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu tür ayetler, Hz. Peygamber döneminde Müslümanlara açıkça düşmanlık eden ve savaş açan kişi veya topluluklara yöneliktir. Bu gibi özel durumlar dışında İslâm'ın ve onun peygamberinin genel tavrı, Müslümanların diğer dinlerin mensuplarıyla dahi karşılıklı tahammül ve hoşgörü esasına dayalı iyi ilişkiler geliştirmeleri yönündedir. Cenab-ı Allah yüce kitabında şöyle buyurmaktadır:

"Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır." (el-Mümtehine 60/8,9)

Hz Peygamber'in uygulamalarına baktığımızda da onun daima müsamahakar bir tutum içerisinde olduğunu görüyoruz. Savaş ortamında İslam'a düşmanlık sergileyenlere, hıyanet içerisinde bulunanlara ve toplum düzenini bozmaya yönelik bir çaba içerisinde olanlara caydırıcı olmak üzere sert cezalar uygulamış olsa da onun hiçbir zaman rahmeti elden bırakmadığı, insanları öldürme yerine diriltmeye yani hidayete erdirmeye çalıştığını görüyoruz. Sözgelimi, Mekke'yi fethettiğinde, zamanında inancı yüzünden kendisine türlü eziyetlerde bulunan, doğduğu, büyüdüğü ve çok sevdiği memleketinden yani Mekke'den hicret etme-

sine sebep olan müşriklere hitaben yaptığı konuşmada onların endişelerini gidermek üzere şu merhamet dolu sözleri sarf etmiştir:

Hz. Yusuf'un kendi hakkında bunca cevr ve cefa eden kardeşlerine dediği gibi ben de size şöyle diyorum: "Bugün size kınamak yok. Allah, sizi afetsin. O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yusuf 12/92) Haydi hepiniz serbestsiniz.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Daiş ve benzeri örgütlerce işlenmekte olan şiddet ve tedhiş içerikli cürümlerin İslam'ın temel kaynaklarından, İslam dininin bu konudaki tutumundan beslendiğini söylemek temelsiz bir iddiadan öteye geçmemektedir. İslam'ı başlangıcından günümüze dek genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda onun bu yaşananları tasvip etmesinin mümkün olmadığı açıkça görülecektir. Bu insanlar bu anlayışa nasıl ulaştı; hangi düşünsel zeminden beslendiler, nasıl bu kadar acımasız hale gelebildiler? Yaşanan tüm bu şiddeti, katliamları, baş kesmeleri sadece dini saiklerle izah etmek gerçekçi olmayacaktır. Bireysel bazı uygulamalardan hareket ederek İslam dininde bu vahşeti besleyecek dini gerekçeler bulunduğunu söylemek ancak taraflı bir çaba olarak değerlendirilebilir. Yaşananların siyasi ve çıkar amaçlı hedeflerini, psikolojik nedenlerini göz ardı etmek soruna doğru teşhis koymaktan alıkoyacaktır.

Ancak şunu da göz ardı etmemek gerekiyor: Bu katliamları işleyenler, bu acımasızlıkları sergileyenler, bu oyunlara gelenler, ülkelerini bu hale sokanlar, kendilerine "Müslümanım" diyenlerdir. Üstelik bu savaşlarda kurban gidenler aynı tarafta bulunan yani kendileri de Müslüman olan diğer masum insanlardır.

Bütün bu cürümleri işlemekte olan dini gruplar, bu şeni eylemlerini meşru kılmak, ihtiyaç duydukları taraftarları bulmak için veya içerisinde bulunduğu cehaletten dolayı kendilerini İslam'a nispet etseler ve tutumlarını ayet ve hadislerle gerekçelendirseler de hakikat bunun aksidir. İslam'ın terörü tasvip etmesi mümkün değildir. Yaşanmakta olan şiddet ve katliamlar, sahiplerine büyük bir vebal yüklemektedir. Rahmet dini olan, insanları iki cihanda refah ve mutluluğa kavuşturmayı hedefleyen yüce dinimizi bu hale sokmaya kimsenin hakkı olmamalı.

İdeolojiler, düşünceler birlikte yaşamayı engellememeli, aksine çeşitlilik kültürel bir zenginlik olarak algılanmalıdır.

Dinimiz yaşamın çok yönlü bir döngü olduğunu göz ardı etmemiş ve insanların farklılıklarıyla birlikte yaşama ahlakı ve hukuku dahilinde bir arada yaşamalarını öngörmüştür. İslam'a göre her düşünce kendi akıbetine kendisi katlanacaktır, akıbetine rıza gösterene bir dayatmada bulunmak uygun değildir. Başkalarının haklarını ihlal etmedikçe, toplumsal hayatı sıkıntıya

sokmadıkça herkes toplum içerisinde kendi tercihine göre yaşam sürme hakkına sahiptir. Toplumsal yapıyı korumakla görevli devletler tebaasına eşit davranmayı, herkese haklarını ve sorumluluklarını adilce belirleyip korumayı başardığında kimse ötekini dışlama imkânı bulamayacaktır. Herkes kanunlar önünde eşit olduğunda kimse adaletten şüpheye düşmeyecektir. Adalet düzgün işlediğinde birlikte yaşama zemini daha sağlam hale gelecektir.

İslam tek tipliliği değil çoğulculuğu öngörür ve teşvik eder. İslam dini bir insan olması hasebiyle, temel hak ve hürriyetler bağlamında insanlar için bu tür bir ayrıma gitmeden sadece toplum içerisinde kendi tercihleriyle seçtikleri kategoriye göre insanlara hukuk belirleyerek toplumu düzenlemeye çalışmıştır. Ancak geliştirilen tutum ve davranışlar toplumun maslahatına aykırı olduğu durumlarda insanlara çeşitli sınırlamalar koymuştur. İnsanlar kendi tercihleriyle seçtikleri kategorinin hak ve yükümlülüklerine bağlı kalırlarsa onlarla diğer inanç gruplarının birlikte yaşamalarının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Kimseye inancını veya grubunu belirleme konusunda baskı yapılması İslam'ın hiçbir şekilde uygun gördüğü bir husus değildir. İnsanlar istediğini seçmede hürdür. Ancak seçiminden sonra kendisini ilzam eden kurallara uyma yükümlülüğü vardır, bunu yapmadığı zaman müeyyidelere maruz kalması kaçınılmaz olacaktır.

Tüm insanları tek tip bir toplum halinde düşünmek vasat aklın dahi öngörmeyeceği bir husustur. Bu, aynı zamanda yeryüzündeki Sünnetullah'a da mugayirdir. Allah insanları farklılıklar içinde yarattığını, boylara ve kabilelere ayırdığını, farklı dillerde ve renklerde yarattığını Kur'an'da beyan etmiştir. Aslolan insanların hakka davet edilmeleridir. Kabul edenler doğru yolu bulmuş ve felaha ermiştir. Kabul etmeyenler ise öteki dünyada hesabını kendileri vereceklerdir. Hesap görme işi insanlara ait değildir. Ancak tebliğ ve davet esastır, müminlere düşen sabırla hakkı tavsiye etmektir. Kabul etmeseler de kimse gayrimüslimlerin inançlarına, ibadethanelerine yaşam tarzlarına bir tecavüzde bulunamaz.

İslam coğrafyasında çeşitli bölgelerde ortaya çıkan ve şiddet üreten bu hareketlerin çoğu; dini gerekçelerle hareket ettiklerini iddia etseler de neticede İslam karşıtı güçler tarafından bu bölgelere yapılan haksız işgallerden sonra ortaya çıkmış, sosyolojik ve psikolojik saiklerle temel bulan siyasi oluşumlardır. İşgalci güçler bir yandan ekonomik çıkarlar sağlamaya çalışırken öbür yandan da körükledikleri çatışmalarla bu Müslüman toplumları zayıflatmayı ve böylece ileriye yönelik çıkarlarını garanti altına almayı hedeflemişlerdir. Ortaya çıkmış olan bu dini nitelikli hareketlerin önemli oranda bu işgalci güçler tarafından manipüle edildiğine dair pek çok emare ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Ancak burada suçu tamamen dış güçlere atarak sorunun içinden çıkma kolaylığına da kaçmamak lazım. Netice itibariyle her kim yönlendiriyorsa yönlendirsin bu olaylar, bu aklı selime mugayir tutum ve davranışlar, vahşice işlenen bu cinayetler, biz Müslümanların yaşadığı coğrafyalarda ve bizler aracılığıyla işlenmektedir. Elimdir ki bu vahşeti işleyenler de maruz

kalanlar da Müslümanlardır. İslam dünyasının oynanan bu oyunları fark etmesi gerekiyor. Üniversitelerimizin, âlimlerimizin, kanaat önderlerimizin, dini kurum ve kuruluşlarımızın bu konuya daha fazla kafa yormaları gerekiyor.

İnsanlara rahmet vaad etmeyen, huzur ve sekinet vaad etmeyen hiçbir hareketin değeri yoktur. En başta Daiş İslam'ın farklı yorumlarından oluşan tuhaf ve ilginç bir kolajlamayla Müslümanların dini bütün duyarlılıklarını rehin almış, ürettiği nahoş imajlarla İslam'ı yeryüzü ölçeğinde kanlı bir din olarak takdim etmekte sınır tanımamıştır. Hareketin tek sermayesi düz akıl ve acımasızca kullandığı silahlardır.

Daiş benzeri oluşumlara zemin hazırlayan bataklıkları kurutmanın yolu Malik bin Nebi'nin tabiriyle "ölü fikirler"i ayıklamaktan geçiyor. İnsanı önceleyen, hikmeti, maslahatı ve makasıdı gözeten bir din dilini üretmeye ve yaygınlaştırmaya çalışmak bir çözüm yolu olabilir. "Ölü fikirler", dışarıdan empoze edilen "öldürücü fikirlerden" daha tehlikelidir. Çünkü "ölü fikirler" bağışıklık sistemini çökertir ve savunmaları devre dışı bırakır, oysa "öldürücü fikirlere" karşı bünyenin belli bir direnci ve silahları vardır.

Diyanet İşleri Başkanlığı olarak üzerine düşen görevi yapmak üzere gereken çabayı göstermiş ve buna devam etmektedir. Daiş Musul'u işgal ederek sözde hilafetini iddia ettikten hemen sonra 10 maddelik bir deklarasyon yayınlayarak, bunu 8 lisana tercüme ederek dünyadaki bütün dini müesseselere gönderdik. (göndermiştir. (EK-1)

Akabinde bütün İslam dünyasından 150 İslam âlimini İstanbul'da toplayarak Dünya İslam Âlimleri Barış ve Sağduyu İnisiyatifi toplanmıştır. Bu toplantıda bu konular detaylı bir şekilde ele alınmış, toplantının sonunda yayımlanan Sonuç Bildirgesiyle âlimler düşüncesini ve tutumunu bütün dünya ile paylaşmıştır. (EK-2) Bu İnisiyatif bir Daimi Temas Grubu oluşturarak barış ve itidal kültürünü hem coğrafyamızda hem de bütün dünyada yeniden egemen kılmak için sürekli bir çaba içerisinde bulunmaktadır. Bu konuda yapılması lüzumlu görülen hususlar bu Temas Grubu aracılığıyla yerine getirilecektir. Bu çerçevede Barış ve itidal kültürünün yaygınlaştırılması için hazırlanan mektuplar İslam ülkelerinin liderlerine, BM Genel Sekreterliğine, Avrupa Birliğine gönderilmiş ve bu coğrafyada işlenen bu cürüm ve zulümlerin son bulması için gereken çabaların sarfedilmesi talep edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Kur'an-ı Kerim.
- Kütüb-i Sitte.
- AB ve Türkiye'nin Işid ve Yabancı Savaşçılarla Mücadele Politikası (IKV Değerlendirme Notu, Ocak 2015) Hazırlayan: Derya KAP
- Adnan İnanç, Şiddetin Anatomisi ve Müslümanların Şiddet ile Sınavı, Makale, Bilge Adamlar Dergisi, Sayı 36, Aralık 2014.
- Ahmet Yaman, Müslüman Bilincindeki Savaş-Cihat Algısı ve Savaş Hukuku, Makale, Şiddet Karşısında İslam, DİB Yay. 1. Baskı, İstanbul 2014.
- Daiş'e ait "Dabiq", İnternet ortamında İngilizce yayımlanan PDF formatında dergi. (I-X arası sayılar)
- Daiş'e ait "Kostantiniye", İnternet ortamında Türkçe yayımlanan PDF formatında dergi. (I-III arası sayılar).
- ed-Devletu'l-İslamiyye DAİŞ Neşetuha Hakikatuha Efkaruha Mevkifu Ehli'l-İlmi minha, Hazırlayan: Prof. Dr. Hüseyin er-Rakb, Gazze Filistin.
- Ejder OKUMUŞ, "Müslüman Toplumda Görülen Şiddet İçerikli Davranışlar", Diyanet İlmi Dergi, cilt 50, sayı 3.
- el-Irak Melamih el-Meşhedi'r-Rahin ve Mealatuhu (ed-Divân Araştırma ve İstişare Merkezi Raporu)
- Hamidullah, Muhammed, İslam'da Devlet İdaresi, 13. bölüm, Savaşta Yasak Fiiller, Beyan Yay. İstanbul.
- (IŞ)İD Çerçeve Metni, Samer Raporu, Hazırlayan: Muhammed Cihad EBRARİ.
- İhab Kemal (John Robert), El-Alakatu'l-Hafiyye beyne Amrika ve'd-Duvelu'l-Arabiyya, Kahire, tarihsiz.
- Mahmud Esad Seydişehri, İslam Tarihi, Divan Yay. İstanbul 1983, c. 2.
- Muhammed Aluş, Daiş ve Akhavatuha, Daru'r-Rayyes, Kahire 2015.
- Recep Tayyip GÜRLER & Ömer Behram ÖZDEMİR, "IŞİD: Irak'ta Yerli Suriye'de Yabancı", Ortadoğu Dergisi, Temmuz-Ağustos Cilt: 6, Sayı: 63, sayfa 58-61 arası.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA).

(EK– I)

İSLAM DÜNYASINA "SAĞDUYU, BARIŞ VE KARDEŞLİK" ÇAĞRISI...

İslam dünyasında yaşanan krizler, siyasi ve askeri gerilimler, mezhep ve meşrebe dayandırılmak istenen çatışmalar, İslâm dünyasının güvenliğini tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Son olarak Musul başta olmak üzere Irak ve Suriye ekseninde yaşanan kaos ortamı, gerilimi daha da tırmandırmıştır. Bu süreçte üretilen karşılıklı şiddet içerikli beyanlar, cihad ilanları, mukaddes mekânların tahribine dönük tehditler, insan kaçırma ve öldürmeler, yaklaşmakta olan kitlesel faciaların ön sarsıntıları mesabesindedir. Bu olayların büyüyerek geri dönülemez bir noktaya gelmesi durumunda, İslam dünyasında insani, toplumsal, dini ve mezhebi açılardan kalıcı parçalanmalar yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

Bu bağlamda herkesi sorunun çözümü için ortak hareket etmeye ve aşağıdaki hususlar çerçevesinde davranmaya davet ediyoruz.

1. Müslüman kimliği, her türlü mezhebi, meşrebi, coğrafi, etnik, siyasi ve politik aidiyetin üstündedir. Hiçbir yapı, İslam kardeşliğini ve vahdetini bozmaya yönelik çalışmalara izin vermemelidir. Kur'an ve Sünnet, insanların birbirine canını, kanını, malını ve ırzını dokunulmaz kılmıştır. Haksız yere bir insanın kanını dökmek, dini bakımından en büyük cürüm olarak kabul edilmiştir.

2. 1400 yıldır bütün farklılıklarıyla bugünlere gelen bir toplumu dini, mezhebi ve etnik temellere dayalı bir yapı ile yönetme imkânı yoktur. Hiç kimse ya da hiçbir grup, bir başkasının inancına, değerine ve düşüncesine savaş açamaz. Herkes yaşadığı topraklarda tarihsel birikimine uygun olarak özgürce yaşama hakkına sahip olmalıdır. Bunun aksine olan her tutum ve davranış, selam ve eman yurdu olan bu topraklarda fitne çıkarmak isteyen unsurlar olarak görülmelidir.

3. Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet geleneklerini birbirine karşıt olarak görüp bunun üzerinden güç mücadelesine girmek büyük bir fitne olarak görülmelidir. Ehl-i Beyt de Ehl-i Sünnet de Hz. Peygamber Efendimizdendir. Bu unsurların birbirleriyle çatışma halinde olduğunu savunmak, asla kabul edilemez.

4. Herhangi bir Müslüman grup, fırka veya cemaatin, kendi dini anlayışını mutlak hakikat kabul ederek diğer anlayışları ötekileştirmesi, tekfir etmesi, tekfir ettiklerini de ölüme mahkûm etmesi asla kabul edilemez. Bu tür anlayışları meşrulaştıracak hiçbir yaklaşım, anlayış ve görüşün, İslâm'dan destek bulması mümkün değildir.

5. Müslümanım diyen herkes İslam dairesindedir. Hiç kimsenin bir başkasını İslâm'dan çıkartma salahiyeti yoktur. Tekfiri esas alan yapılar, nasıl ki tarihte Müslüman vicdanlar tarafından mahkûm edilmişse bugün de nevzuhur bu düşüncelerin maşeri vicdan tarafından kabul görmeyeceği açıktır. Sağduyu ve vicdan sahibi her Müslüman, basiret ve ferasetiyle, bu tür yapıların kökleşmesine hiçbir zaman fırsat vermeyecektir.

6. Çıkar çatışmalarının kurbanı olan savunmasız insanların, çocukların, kadınların ve yaşlıların yok edilmesi ve insanların yerlerinden yurtlarından sürülmesi üzerine inşa edilecek bir yapının, kendisini İslâm'la bağdaştırması mümkün değildir.

7. Bazı çevrelerin, Necef ve Kerbela'da bulunan Ehl-i Beytin büyükleri Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Ebu'l Fadl Abbas gibi manevi şahsiyetlerin mezarlarının tahrip edilmesine yönelik tehdit içeren açıklamaları asla kabul edilemez. Zira Necef ve Kerbela gibi müstesna mekânlar, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Ebü'l Fadl Abbas gibi Ehl-i Beyt büyükleri, Şiilerin veya Sünnilerin değil, bütün İslam ümmetinin ortak, büyük değerleridir.

8. Aynı şekilde bazı çevrelerin diğerlerine karşı cihat ilan etmesi de kabul edilemez. Zira Kur'an ve Sünnet, Müslümanın Müslümana canını ve kanını helal gören bir cihadı asla emretmemiştir. Bugün Müslümanların topyekûn başvuracağı en büyük cihad, taassuba, fakirliğe, cehalete, fitneye ve tefrikaya karşı yapacakları cihattır. Hiç kimse, zulme karşı cihad iddiasıyla başkaca mazlûmiyetlerin yaşanmasını meşru gösteremez.

9. Bu süreçte bireysel olarak âlimlerden ve dini kurumlardan ilan edilen fetvalar, son derece kaygı vericidir. Bugün, âlimlere düşen en büyük görev, Müslüman toplumları ayrıştırmaya yönelik fetvalar vermek yerine; İslam dünyasındaki farklılıkları bir rahmet ve zenginlik olarak görüp barış içinde birlikte yaşamanın ahlakını ve

hukukunu yeniden inşa etmek olmalıdır. Bugün, mezhep çatışmasını ve akan kanı durdurmayan bir sözün hiçbir kıymeti olmadığı gibi, akacak kana sebep olacak fetvaların da hiçbir değeri yoktur. Aksi takdirde bütün İslam âlemi suç ortamına, bütün İslam âlimleri de suç ortağına dönüşür. Bütün bu olup bitenleri sadece kaygıyla izlemek yetmez. Elim sonuçlar doğuracak bir çatışmayı engellemek için bütün dini liderler ve âlimler kararlılıkla birlik ve beraberlik içinde hareket etmelidir. Bu hepimizin dini, ahlaki ve vicdani görevidir.

10. Sıcak çatışma bölgelerindeki dini kurum ve kuruluşların temsilcileri bir araya gelerek başta Irak ve Suriye olmak üzere çatışma alanlarıyla ilgili dini ve ahlaki temelli çözüm girişimlerini başlatmalıdır. İslâm dünyasındaki dini-manevi sahadaki kanaat önderlerinden oluşan bir heyet, mezhep odaklı kamplaşmaların ortadan kaldırılması için inisiyatif almalıdır. Bu yönde uluslararası niteliği haiz Müslüman kurum ve kuruluşlar, sorumluluk üstlenmelidir. Diyanet İşleri Başkanlığımız, bu konuda görev üstlenmekten bahtiyarlık duyacaktır.

Kamuoyuna saygı ile duyurulur.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

(EK-2)

DÜNYA İSLAM BİLGİNLERİ BARIŞ, İTİDAL VE SAĞDUYU İNİSİYATİFİ SONUÇ BİLDİRGESİ

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ادْخُلُواْ فِى السِّلْمِ كَٓافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır. (Bakara 208)

Diyanet İşleri Başkanlığı İslam dünyasının içinden geçtiği ağır şartlara ilişkin 18.06.2014 tarihli sağduyu çağrısı yapmıştır. Bu çağrı ilgi ile karşılanmış ve islam dünyasından geniş bir destek almıştır. Müslüman kurum, kuruluş ve temsilciliklerle, kanaat önderleri ve toplum rehberlerinden gelen güçlü talepler doğrultusunda Başkanlığımız 17-19 Temmuz 2014 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığının ev sahipliğinde "İslam Dünyası Sağduyu İnsiyatifi" adıyla 150'yi aşkın katılımcının iştirakiyle bir forum düzenlenmiştir. Toplantıya tesadüf eden günlerde Filistin bölgesinde yaşanan saldırı, çatışma ve katliama malesef bir yenisi daha eklenmiş, havadan ve karadan yapılan saldırılarda pek çok kadın, çocuk, masum insan hayatını kaybetmiştir. Yaşanan çatışmaların derinleşmesi ve artması durumun vehametini kat kat artırmaktadır. İslam dünyası sağduyu insiyatifi delegasyonu İnsanlık dışı bu katliamı telin ederken hayatını kaybedenlere Cenab-ı Allah'tan rahmet dilemektedir.

Delagasyonun üç gün süren müzakere ve değerlendirmeleri sonucunda aşağıdaki hususların İslam dünyası ve dünya kamuoyu ile paylaşılması uygun görülmüştür:

1. Bütün insanlık Hz. Adem'in çocuklarıdır ve eşit haklara sahiptir. İnsanlar, renk, cinsiyet, dil, coğrafya, v.b yönlerden bir ayrıma ve ayrımcılığa tabi tutulamazlar.

2. İslam kimliği bütün müslümanlar için en üst aidiyettir. Bu kimlik siyasi, toplumsal, mezhebi her türlü alt kimliği aşar ve hepsinin üstündedir. Başka hiç bir mensubiyetin buna öncelenmesi düşünülemez. Mezhep, meşrep v.b. dini oluşum ve aidiyetler, ikincil aidiyetler olup islam kimliğine öncelenemez.

3. Islam dini bütün inananlara eşit haklar ve yükümlülükler getirmektedir. Buna göre bütün müminler kardeştir. Hiçbir gerekçe müslümanların birbirine zarar vermesini haklı kılamaz; bunu meşru kılacak etnik, siyasi, mezhebi hiçbir gerekçe kabul edilemez.

4. İslam dini insanlığa huzur, barış, güven ve iki cihan saadetini sağlamak için gelmişir. Tarihsel süreçte ortaya çıkan itikadi-fıkhi mezheplerin gayesi de İslamın kök değerlerini anlamak ve onlara yeni durumlarda hayatiyet kazandırmaktır. Mezhepler İslamın bu gayesini iptale ve ortadan kaldırmaya bir gerekçe yapılamaz.

5. İnsanlığın muhtelif kabile, dil ve renge ayrılması fıtridir. Bu durum Allah'ın ayetlerindendir ve karşılıklı tanışmak, dayanışmak ve hayırda yarışmak içindir. Bu farklılığın insanlar arasında bir üstünlük ve ayrımcılık gerekçesi yapılması dini, ahlaki ve insani temelden yoksundur.

6. İslam ilke olarak kin, nefret ve düşmanlığı meneder ve her koşulda hak, hukuk, adalet ve barışı önceler. İslam, hukuki olmayan ve meşruiyet temeli bulunmayan şiddet ve çatışmayı asla onaylamaz.

7. Çıkar çatışmalarının kurbanı olan savunmasız insanların, çocukların, kadınların ve yaşlıların yok edilmesi ve insanların yerlerinden yurtlarından sürülmesi üzerine inşa edilecek bir yapının, kendisini İslâm'la bağdaştırması mümkün değildir.

8. Toplumda kaos çıkartma, kargaşa var etme, insanları topluca öldürme, camileri bombalama, katliam yapmanın adı terördür. Terör cihad olarak kabul edilemez. İslam'ın cihadında asla terör bir yöntem olarak kabul edilemez ve uygulanmaz.

9. Zulme, sömürüye, işgale, savaşa, baskıya, menfaate, korsanlığa, silaha ve güce dayalı egemen anlayıştan kurtularak adalete, dayanışmaya, bağımsızlığa, barışa, özgürlüğe, dostluğa, bilgeliğe, hukuka ve ahlaka dayalı değerler biz Müslümanların referans değerleri olmalıdır.

10. Sadece kendi taraftarlarının veya çoğunluğun inanç haklarını önceleyen ve başkaca inançları yok sayan bir tutum değil; kim olursa olsun, az çok demeden ve herhangi bir değere tabi tutmadan herkesin inanç hakkını ve inancını dilediği gibi yaşama hakkını kutsal gören bir anlayış ahlakî olandır.

11. İslam inanç, kültür ve geleneğinde kategorik olarak din savaşı yoktur. Cihat insanlığın hukukunu ve toplumsal yararı korumaya yöneliktir. Cihat insanlığın hukukuna ve saldırılara karşı savunma amaçlıdır.

12. Hukuken meşruiyeti bulunmayan hiçbir oluşumun kendiliğinden siyasi bir topluluğa, herhangi bir ülke veya cemaate savaş ilan etme yetkisi yoktur. Hiçbir müslüman da farklı düşünce, değer ve inanç sahiplerine husumetle yönelemez, hasmane bir tutum takınamaz, onları düşman olarak göremez. İnsanların kendi mezhep, meşrep ve geleneklerine uygun yaşama hakkı vardır.

13. İslam tarihinde ortaya çıkan fıkhi, kelami oluşumlar birer düşünce ekolüdür ve bunların her biri kendi özgül koşullarında oluşmuştur, bu tarihi koşulların sonsuza kadar devam etmesi düşünülemez. Tarihte kendi şartları içinde ortaya çıkan ihtilaf ve gerilimlerin bugün tekrarlanması ve devam ettirilmesi istenemez.

14. Hiçbir mezhep, meşrep ve dini oluşum kendi kanaatini mutlak hakikat yerine koyamaz, farklı inanış ve düşünüşleri İslam dışı ilan ederek tekfir edemez, buna dayanarak hayat haklarının ortadan kaldırılmasını tecviz edemez. Bu kabil yaklaşımlara İslamın temel kaynaklarından hiç bir dayanak getirilemez, herhangi bir fetvaya konu yapılamaz.

15. Bugün, âlimlere düşen en büyük görev, Müslüman toplumları ayrıştırmaya yönelik fetvalar vermek yerine; İslam dünyasındaki farklılıkları bir rahmet ve zenginlik olarak görüp barış içinde birlikte yaşamanın ahlakını ve hukukunu yeniden inşa etmek olmalıdır. Bugün, mezhep çatışmasını ve akan kanı durdurmayan bir sözün hiçbir kıymeti olmadığı gibi, akacak kana sebep olacak fetvaların da hiçbir değeri yoktur. Aksi takdirde bütün İslam âlemi suç ortamına, bütün İslam âlimleri de suç ortağına dönüşür. Bütün bu olup bitenleri sadece kaygıyla izlemek yetmez. Elim sonuçlar doğuracak bir çatışmayı engellemek için bütün dini liderler ve âlimler kararlılıkla birlik ve beraberlik içinde hareket etmelidir. Bu hepimizin dini, ahlaki ve vicdani görevidir.

16. Aslolan herkesin can, mal, onur ve haysiyet dokunulmazlığına sahip olduğudur. Müslümanlık beyanında bulunan her fert müslümandır ve hiç kimsenin bu beyanı

ilga ve iptal hakkı yoktur. Keza hiçbir fert ve oluşum, ehli kıbleyi islam dışı ilan edemez. Müslümanları tekfir etme nevzuhur bir cereyandır ve dinen meşruiyeti yoktur. Müslümanların ortak vicdanı da bunu asla kabul etmez. Müslüman toplumların sağduyusu ve akl-ı selimi geçmişte olduğu gibi, bugün de böyle bir anlayışın islam coğrafyasında tutunmasına müsade etmeyecektir.

17. İslam beldelerindeki manevi değeri haiz tarihi eserlerin ve mabetlerin hedef alınması, tahrip edilmesi ve saldırıya maruz kalması kabul edilemez. Bu eserler sadece müslümanların değil, bütün insanlığın ortak değeri ve mirasıdır.

18. İslam dünyası sağduyu insiyatifi tarafından oluşturulan sağduyu temas grubunun çatışmazlık mesajına İslam dünyasındaki sivil, resmi bütün yapıların katkı ve destek vermesi bu mesajın hayat bulması için hayati önemi haizdir. Bu konuda ilgili kurum, kuruluş, teşekkül ve şahısların gerekli duyarlılığı göstereceğine ve istenilen desteği vereceğine olan inancımız tamdır.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI